

Alternativna povijest kao metoda rada s darovitim učenicima

Miljenko Hajdarović, prof.
Clionaut Akademija

Detalje o seriji predavanja "Duge sjene Drugog svjetskog rata". Uz predavanja uživo dodatni produkt će biti nastavni materijali koji prate navedene teme i online tečaj za samostalno prolaženje.

U sklopu serije predavanja "Duge sjene Drugog svjetskog rata" 11. prosinca 2024. održana je radionica "Alternativna povijest kao metoda rada s darovitim učenicima". Uz kronološki prikaz glavnih događaja od 1933. do 1939. prezentirana je metoda korištenja alternativne povijesti kako mogućeg alata za rad s darovitim učenicima.

Koncept alternativne povijesti

Alternativna povijest, poznata i kao kontrafaktualna povijest, proučava što bi se moglo dogoditi da su ključni povijesni događaji krenuli drugačijim putem. To je metoda analize koja se temelji na postavljanju pitanja "Što bi bilo kad bi...?" kako bi se istražila drugačija budućnost.

Alternativna povijest fokusira se na trenutke kada su povijesni događaji mogli krenuti u različitim smjerovima. Na primjer: Što bi bilo da su Velika Britanija i Francuska odlučnije reagirale na Hitlerove poteze? Što bi se dogodilo da Liga naroda nije zakazala? Alternativna povijest ne mijenja prošlost, već zamišlja drugačije ishode na temelju realnih mogućnosti u određenom trenutku. Koristi povijesne izvore kako bi stvorila uvjerljive scenarije. Koriste se autentični dokumenti, izvještaji, slike i filmovi kako bi se analizirala stvarna prošlost i razumjeli potencijalni alternativni putevi. Alternativna povijest često se koristi u književnosti i na filmu. U posljednjem desetljeću bila je iznimno popularna TV serija temeljena na romanu "Čovjek u visokom dvorcu" Philipa K. Dicka. No, alternativne povijesti ne manjka ni u akademskim raspravama gdje se često mogu čuti pitanja poput: Što bi bilo da Prvi svjetski rat nije izbio?, Kako bi izgledala Europa bez Francuske revolucije? ili Što bi bilo da su srpski pobunjenici prihvatili Plan Z4?

Veza između alternativne povijesti i studija budućnosti

Alternativna povijest i studije budućnosti dijele sličan pristup jer obje istražuju moguće scenarije temeljene na uzročno-posljedičnim vezama ljudskih odluka. Dok alternativna povijest postavlja pitanje "Što bi bilo kad bi...?" za prošle događaje, studije budućnosti koriste pitanje "Što ako...?" kako bi predvidjele i oblikovale potencijalne ishode. Obje discipline koriste kontrafaktualnu analizu i scenarije kao ključne alate za razumijevanje složenih sustava, bilo povijesnih ili suvremenih.

Povezanost je vidljiva i kroz interdisciplinarni pristup te naglasak na donošenju informiranih odluka. Alternativna povijest analizira prošle prijelomne trenutke kako bi pokazala utjecaj različitih ishoda, dok studije budućnosti ispituju trenutačne trendove i predlažu strategije za održiviji razvoj. Spoznaje iz prošlih alternativa tako služe kao pouke za oblikovanje budućnosti, čime obje discipline doprinose razumijevanju povijesnih i suvremenih izazova te njihovom odgovornom rješavanju.

Alternativna povijesti kao nastavna metoda

Alternativna ili kontrafaktualna povijest je izvanredna metoda rada s darovitim učenicima jer potiče duboko razmišljanje, kreativnost i analitičke vještine. Daroviti

učenici često traže dublje razumijevanje uzroka i posljedica povijesnih događaja. Alternativna povijest omogućuje im da istraže “što bi bilo kad bi...” scenarije, što zahtijeva analizu stvarnih povijesnih izvora i logičko zaključivanje.

Redovna nastava ne predstavlja dovoljan izvor što učenika dovodi do dosade, pasivnosti ili u ekstremnom slučaju i ometanja nastave. Korištenjem ovakve kreativne metode kod učenika izazivamo kreativnost i imaginaciju. Kroz kontrafaktualne scenarije mogu zamišljati alternativne tokove povijesti i osmišljavati priče koje se temelje na povijesnim činjenicama. Moguća pitanja i zadatci: Koji bi uvjeti morali biti ispunjeni da bi se dogodio drugačiji ishod?; Kako bi jedna promjena utjecala na društvo, politiku ili ekonomiju? ili Napišite govor britanskog premijera da je odbio Hitlerove zahtjeve u Münchenu.

Metoda omogućuje interdisciplinarnost i povezivanje povijesti s drugim predmetima. U geografiji istraživanje kako bi drugačiji ishod utjecao na granice država. U području ekonomije promišljanje o utjecaju alternativnih odluka na gospodarski razvoj. U području sociologije i psihologije o utjecajima alternativnih scenarija na pojedinca i društvo. U etici o moralnim dilemama poput je li moralno opravdano ubiti kako bi se potencijalno spriječilo veće zlo (obavezna rasprava o ubojstvu Hitlera, što bi bilo da su atentatori uspjeli ili da je upisao umjetničku akademiju). Naravno, u politici obilježja političkih sustava, donošenje odluka i upravljanje državom. Daroviti učenici uživaju u istraživanju i pronalaženju vlastitih odgovora. Alternativna povijest zahtijeva proučavanje izvora, analiza povijesnih odluka i njihova reinterpretacija. Zadaci mogu uključivati: pronalazak autentičnih povijesnih dokumenata koji podupiru njihov scenarij ili izradu vremenskih crta za alternativne ishode.

Primjeri alternativnih scenarija

Evo proširenih alternativnih scenarija koji se temelje na ključnim događajima Hitlerove ekspanzije, od dolaska na vlast do početka Drugog svjetskog rata. Tijekom webinar prikazana su i raspravljana četiri scenarija - bit će uključeni u online tečaj na Clionaut Akademiji od siječnja 2025.

1. **Alternativni scenarij: Snažniji otpor u Münchenu (1938.)** - Što bi se dogodilo? Umjesto da Velika Britanija i Francuska popuste Hitleru u Münchenu i dopuste mu da anektira Sudete, ove dvije zemlje odlučuju pružiti odlučniji otpor. U tom scenariju, Britanija i Francuska mobiliziraju svoje vojne snage u pomoć Čehoslovačkoj, upozoravajući Hitlera da će u slučaju napada uslijediti vojni odgovor. Hitler se suočava s ozbiljnom prijetnjom rata sa Zapadom, a izostanak podrške od Italije (koja je bila u savezničkom odnosu s Hitlerom, ali bi bila nesigurna u tom trenutku) ograničava njegovu vojnu moć. Ovaj snažniji otpor mogao je stvoriti unutarnje političke nemire u Njemačkoj i slomiti Hitlerov režim, jer bi se moglo pretpostaviti da bi dio vojne elite u Njemačkoj mogao tražiti smanjenje Hitlerove moći u takvoj situaciji. Posljedice: Politika smirivanja bi bila diskreditirana, a Hitler bi vjerojatno bio prisiljen povući se, što bi omogućilo očuvanje teritorijalnih granica Čehoslovačke. Mogući prevrat u samoj Njemačkoj ili barem ozbiljna politička kriza koja bi mogla promijeniti smjer u kojem je zemlja krenula. Početak rata bio bi odgođen, a mir u Europi bi se održao još neko vrijeme.
2. **Alternativni scenarij: Neuspjeh pakta Molotov-Ribbentrop (1939.)** - Što bi se dogodilo? Umjesto da Sovjetski Savez sklopi pakt s nacističkom Njemačkom, Stalin odlučuje pružiti podršku Francuskoj i Britaniji u stvaranju koalicije za suprotstavljanje Hitleru. Sovjetski Savez bi mogao započeti izravnu vojnu pomoć Poljskoj, a na Balkanu bi se mogao stvoriti snažan savez protiv nacističke agresije. Hitler bi bio prisiljen boriti se na dvije fronte, protiv Zapada i Sovjetskog Saveza, što bi mu značajno otežalo širenje rata. Posljedice: U ovom scenariju, njemačka invazija na Poljsku ne bi bila moguća bez ozbiljnih vojnih posljedica. Njemačka bi vjerojatno bila prisiljena povući se, a rat bi bio odgođen ili čak spriječen. Pakt Molotov-Ribbentrop možda nikad ne bi bio potpisan, što bi promijenilo dinamiku i savezništva u Europi.

Kako ovakve scenarije iskoristiti s učenicima? U potpuno otvorenoj verziji učitelj daje zadatak da učenik samostalno ili u grupi zamisli posljedice promjene nekog povijesnog događaja. Učenik mora provesti i dokumentirati istraživački postupak kojim će probati dokazati svoja alternativna predviđanja. U drugoj verziji učitelj daje primjer alternativnog scenarija poput gore navedenih. Zadatak za učenika je oblikovati određeni broj mogućih posljedica, opet uz traženje mogućih dokaza. Nakon istraživanja učenici mogu na različite načine prezentirati svoj rad. Mogu samovrednovati svoj kontinuirani postupak.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Hajdarović, M. (2024). Alternativna povijest kao metoda rada s darovitim učenicima. *Poučavanje povijesti*, III(1), 67-68.